

Szűcs András

Bírói jogvédelem a büntetés-végrehajtásban

A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményével kapcsolatos tudományos kutatások kétségtelenül időszerűek napjainkban, amikor a büntetés-végrehajtás humanizálására irányuló általános törekvés egyre erőteljesebben érzékelhető az európai országok gyakorlatában. A modern büntetés-végrehajtással szemben alapelvei szinten megfogalmazott követelmények érvényesítésében kiemelt szerepet kapnak a büntetés-végrehajtást övező garanciarendszer elemei, így ezek között az állami ellenőrző mechanizmusokat megtestesítő szervezetek és személyek (ügyészség, ombudsman stb.), a jogvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezetek, valamint a társadalmi ellenőrzést megvalósító civil jogvédő szervezetek. A jogállami biztosíték vagy garanciarendszer sajátos résztvevője a büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró), amelynek létjogosultságát illetően napjainkban sem teljesen egységes a szakmai közvélemény álláspontja. E tanulmány egyik célja annak bizonyítása, hogy e speciális bíró az említett garanciarendszeren belül speciális szereppel, ún. „hozzáadott értékkel” rendelkezik.

A bv. bíró létének indokai

A tágabb értelemben vett büntetőeljárás hatálya alatt álló terhelt életében a büntetés végrehajtásának megkezdése döntő változást jelent. Az alapvető emberi jogokra való beavatkozás jogalapját a büntetőeljárásban meghozott jogerős ítélet teremti meg, a tényleges jogkorlátozás azonban a végrehajtás során történik.¹ Az elítéléssel beálló változás nem abszolút, az elítélt nem válik teljesen jogfosztott személlyé, nem a büntetés-végrehajtás „tárgya”, hanem olyan alanya, akit a büntetés végrehajtása során jogok illetnek meg és kötelességek terhelnek.²

A tudományos szakirodalom a bv. bíró szükségességét azzal indokolja, hogy az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a büntetés-végrehajtási folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és hogy lehetővé tegye minden emberi konfliktus megoldását a büntetések végrehajtásának stádiumában.³

Az elítéltek egyes jogai a büntetés végrehajtása alatt szünetelnek, illetőleg kisebb-nagyobb korlátozást szenvednek, a jogkorlátozást elszenvedő személyek kiszolgáltatottsága pedig vitathatatlanul magában hordozza az emberi jogok megsértésének fokozott veszélyét. Leginkább ezzel hozható összefüggésbe az az elvárás, hogy az elítéltek jogait és kötelezettségeit érintő, a végrehajtás alatt meg-

¹ 5/1992. (I. 30.) AB határozat

² Lásd Vókó György: A bűnelkövetők jogkorlátozásáról. Az elítéltek jogi helyzetéről általános-ságban. Jogtudományi Közlöny, XLIV. új évfolyam, 1989. évi 8. szám, 399.

³ Vö. Plawski, Stanislaw: Les tribunaux pénitentiaires en Europe. Revue Pénitentiaire et de Droit Pénal, 1985. évi 2. szám, 127-139.

hozható legfontosabb döntések (pl. feltételes szabadság, szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása stb.) a végrehajtó hatalomtól független, az igazságszolgáltatás szférájához tartozó, magas szintű jogi ismeretekkel rendelkező személy, jelesül egy bíró hatáskörébe tartozzanak. Ezeknek a döntési kompetenciáknak bírói hatáskörbe utalása az emberi jogok védelmén túlmenően természetesen a törvényesség követelményének az érvényesülését is elősegíti, hiszen ez a büntetés-végrehajtás fázisában is biztosítéka a pártatlan, szakszerű és minden tekintetben törvényes döntések megszületésének.

A másik ok, amely bizonyos büntetés-végrehajtási döntéseknek a bírósághoz való telepítését indokolja, alkotmányjogi természetű: a bíróság jogerős ítéletében meghatározott szankciónak a végrehajtás menetében történő módosítása aggálytalanul kizárólag ugyanazon hatalmi ághoz tartozó személy számára engedhető át. A bv. bíró ezen tevékenysége ugyan nem igazságszolgáltatás, de ahhoz szorosan kapcsolódó döntések alkotják. Ezek a *járulékos igazságszolgáltatási feladatok* – bár eltérő mértékben – valamennyi Európában létező bv. bírói hatáskörben jelen vannak.

A bv. bíró másik fontos feladatákként kell számon tartanunk a büntetés-végrehajtás működésének kontrollját (*kontrollfunkció*). Nem véletlen, hogy a tanulmány címében nem a szakirodalomban jellemzően használt „bírói kontroll” kifejezés szerepel. A bv. bírói tevékenység teljes spektrumának lefedésére pontosabbnak és ezért helyesebbnek tartom „a bírói jogvédelem” kifejezés használatát, hiszen a bv. bíró ténylegesen nemcsak kontrollt gyakorol. A kontroll esetében az ún. járulékos igazságszolgáltatási feladatokhoz képest alapvető különbség, hogy itt a bíró nem döntéshozó szerv, hanem – felügyeletet gyakorló szervként mint Olaszországban vagy pl. jogorvoslati fórumként mint Magyarországon – a büntetés-végrehajtási szervek döntéseinek törvényességét kontrollálja, ellenőrzi, illetőleg az elítéltek emberi jogainak védelmét ekképpen látja el. A hazai bv. bíró hatáskörébe tartozó eljárások közül ide sorolható pl. a magánelzárás elleni fenytetés elbírálása. A bírói kontroll indokaként ugyanúgy említhető a független, magasan kvalifikált jogalkalmazó szerepvállalása iránti igény, mint a bv. bíró másik feladatkörénél.

A törvényesség és az emberi jogok védelme a büntetés-végrehajtást övező kontrollrendszer más elemeinél is megjelenik. Vajon miben rejlik ezekhez képest a bv. bíró specialitása? A különbségek részletes ismertetése akár egy önálló tanulmány tárgyául is szolgálhatna, a megkülönböztető jegyek közül mindenképpen kiemelendő azonban a bírói lét fundamentuma: a bíróságok egyetemes alkotmányos függetlensége, amely egy jogállamban a konkrét alkotmányos berendezkedéstől függetlenül záloga a törvényesség biztosításának és az emberi jogok legmagasabb szintű védelmének. A bírósági szervezet függetlensége, valamint a döntést hozó bíró személyes autonómiája tehát a legfőbb indok, amely a bv. bírói jogintézmény fenntartása mellett szól.

Az eddig leírtakon túlmenően még egy igen egyszerű és logikus érvet lehet felhozni a büntetés-végrehajtási bírászkodás mellett: minél gazdagabb, sokrétűbb a jogállami garanciarendszer, a büntetés-végrehajtás kontrollja, annál na-

gyobb a valószínűsége, hogy az elszenvedett jogsérelmek orvoslást nyernek, s az esetleges törvénysértéseket megelőzik.

A küllhoni példák azt mutatják, hogy a büntetés-végrehajtási bíraskodás nem mindenhol tartozik egy speciális bíró hatáskörébe, ezt a szerepkört akár az ítélő bíróság is elláthatja. A jelenlegi hazai megoldástól eltérő példáért nem kell messzire mennünk, hiszen a magyar bv. bíró megjelenése előtt egyes jelenlegi bv. bírói eljárások a Be. különleges eljárásai közé tartoztak. Mégis úgy gondolom, könnyen belátható, célszerűbb, ha ezt a speciális büntetéstan, börtönügyi szakértelmet igénylő, a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó, nem klasszikus igazságszolgáltatási feladatokat magában foglaló bírói tevékenységet egy szakbíró látja el.

A magyar bv. bíró tevékenységét szabályozó joganyag továbbfejlesztésére, jobbítására vonatkozó javaslatok

Tanulmányom másik célkitűzése a bv. bíró eljárását szabályozó joganyag korrekciójára, jobbítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

A Be. és a Bv. tvr. viszonya de lege lata és de lege ferenda

A bv. bírói eljárás jelenleg hatályos szabályozásának vizsgálata kapcsán nem kerülhető meg a bv. bírói eljárás és a büntetőeljárás viszonyának tisztázása. A büntetőeljárás és a bv. bírói eljárás kapcsolatának elemzése során elsősorban az eljárások rendeltetésében rejlő lényegi különbségre célszerű rámutatni, e tényező ugyanis a két processzus szabályozásának egymáshoz való viszonyát jelentős mértékben meghatározza.

Az eljárások szabályozására kiható legfontosabb különbség abban ragadható meg, hogy míg a büntetőeljárás fő kérdése a büntetőjogi felelősség megállapítása, addig a bv. bírói eljárásban ennek tárgyában nem születhet döntés. A kapcsolódás elvi alapját az teremti meg, hogy a bv. bíró tevékenysége a büntetés-végrehajtáshoz kötődik, amely a tágabb értelemben vett büntetőeljárás utolsó szakasza.⁴

A bv. bíró eljárása lényegében végrehajtási eljárás,⁵ amely nem azonos a büntetőeljárással. Mindazonáltal a hatályos magyar jogban a két eljárás közötti összefüggés megkérdőjelezhetetlen, hiszen a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése kimondja, hogy amennyiben a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály másként nem rendelkezik, a büntetés-végrehajtási bíró eljárására a büntetőeljárás szabályait kell alkalmazni.

A Bv. tvr. és a Be. viszonyára tehát a szubszidiaritás jellemző: a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseit csupán akkor kell alkalmazni, ha valamely kérdésről a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály nem szól. Ez a jog-

⁴ Lásd Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004. 30.

⁵ Lásd Vókó György: A büntetés-végrehajtási bíró szerepe a végrehajtás alakításában. Magyar Jog, 1990. évi 10. szám, 846.

technikai megoldás a jogalkalmazó feladatát jelentősen megnehezíti, hiszen adott esetben a Be. és a Bv. tvr., illetve egyéb jogszabályok gondos egybevetése után tudunk csak állást foglalni abban, hogy a Be. valamely rendelkezése alkalmazható-e a bv. bírói eljárásban.⁶ A jogalkalmazói gyakorlat a jogi szabályozás által létrehozott viszonyrendszert még annyiban cizellálta, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit alkalmazhatóság szempontjából a Be. általános szabályai elé helyezte.⁷ A bv. bírói eljárások történetileg és tartalmilag a Be.-ben szabályozott különleges eljárásokhoz állnak a legközelebb, erre figyelemmel a bv. bírói eljárásban a Be.-nek mindenekelőtt a különleges eljárásokra vonatkozó szabályait kell alkalmazni, egyéb rendelkezéseit csak annyiban, amennyiben e szabályokból más nem következik.⁸ Meg kell jegyezni, hogy ez utóbbi kérdésben a gyakorlat nem teljesen egységes. A Bírósági Határozatokban olyan eseti döntés is megjelent, amely szerint a bv. bírói meghallgatás során a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók, illetőleg a Be. szabályai a bv. bírói eljárásra csak tárgyalás esetében irányadók.⁹

Megállapíthatjuk tehát, hogy a honi bv. bírói eljárás (amely egy sajátos végrehajtási eljárás) szoros kapcsolatban áll a büntetőeljárással, abból különböző szabályokat „kölcsonöz”. E szabályok között találhatunk normatív rendelkezéseket, de olyan alapelveket is, amelyek értelemszerűen alkalmazandók a bv. bírói eljárásban (így például az anyanyelv használatának elve csorbítatlan eleme ennek az eljárásnak is.)

A joggyakorlatból vett számos példával bizonyítható, hogy a Be. és Bv. tvr. szubszidiárius viszonyára épülő jelenlegi szabályozás nem megfelelő. A jogalkotási technika szülte anomáliák listája meglehetősen hosszú, ehelyütt szemléltetés gyanánt csak egyet említek.

A magánélzárás fenytés elleni fellebbezés elbírálásakor a bv. bíró által folytatott eljárás természetesen első fokú bírósági eljárás annak ellenére, hogy a bv. bíró a fogva tartó intézet fegyelmi határozatát bírálja felül. A speciális rendelkezéseket tartalmazó Bv. tvr. arra nézve nem tartalmaz előírást, hogy a bv. bíró e felülbírálat során milyen határozatokat hozhat, így elvileg szóba jöhet más jogszabály, illetőleg a Be. háttérjogszabályként való alkalmazása. Sajnálatos módon azonban nem találunk jogalapot a Be. elsőfokú bírósági eljárásra vonatkozó szabályai között sem, illetőleg más jogszabályban sem arra, hogy mit tegyen a bv. bíró akkor, ha a fogva tartó intézet fegyelmi határozata törvénytelen, de arra sem, ha az törvénytört. A bírói gyakorlat a kényszerű megoldást egyrészt a másodfokú bírósági eljárás Be.-ben található szabályainak, illetőleg a 11/1996. (X. 15.) IM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) azon előírásainak a

⁶ Lásd Berkes György: Vítás kérdések a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban. Magyar Jog, 1981. évi 2. szám, 117.

⁷ Lásd Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006. 427.

⁸ Lásd: Berkes György i. m. 117-118.

⁹ BH1996. 631.

segítségül hívásában találta meg, amelyek az egyéb fegyelmi fenytések elleni panaszoknak a bv. intézet parancsnoka általi elbírálására vonatkoznak.¹⁰

Ezek a kényszer szülte megoldások egy jogállamban nyilvánvalóan aggályosak, tehát feltétlenül jogalkotói beavatkozásra van szükség. Az ismertetett és az ehhez hasonló problémák megoldása egyrészt elképzelhető a jelenleg hatályos Bv. tvr.-t felváltó büntetés-végrehajtási törvényben elhelyezett, a szubszidiárius viszonyt megtartó, de a jelenleginél jóval részletesebb, a Be. és a Bv. tvr. vonatkozó előírásainak harmóniáját megteremtő szabályozással. Az értelmezési problémák kezelésére természetesen megoldást jelenthetne a Be.-hez való kötődés megszüntetése, vagyis a bv. bírói eljárásra vonatkozó teljes joganyagának a büntetés-végrehajtási törvényben való elkülönült és kellően részletes megjelenítése is.¹¹

A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása

A Büntetőeljárásról szóló törvényhez fűződő viszony szabályozása mellett az egyes bv. bírói eljárásokkal kapcsolatban is komoly kritikai észrevételek fogalmazhatók meg. A legnagyobb gondok a gyakorlatban talán a szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására irányuló eljárásnál jelentkeztek, ezek túlnyomó része azonban a 2011. évi CL. törvény vonatkozó rendelkezéseinek hatályba lépésével 2012. január hó 1. napjával megoldódott.

A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására vonatkozó jogi szabályozással kapcsolatos javaslataimat már jelen tanulmány megjelenése előtt volt alkalmam publikálni¹². Melyek is voltak ezek közül a javaslatok közül a leglényegesebbek?

A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására a jogerős ítélet meghozatala után, a szabadságvesztés végrehajtása során kerülhet sor. A végrehajtási fokozat megváltoztatásáról szóló döntés meghozatala a bv. bírót, a „büntetés-végrehajtás bíróját” illeti meg, abban az ítélő bíróság nem vesz részt. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása tehát egyértelműen a büntetés-végrehajtási jog egyik intézménye, ezért javasoltam, hogy a rá vonatkozó alapvető rendelkezések egységesen a Bv. tvr.-ben nyerjenek elhelyezést.

A korábbi szabályozás – vitathatóan – lehetőséget nyújtott arra is, hogy az elítélt és védője akár már a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésekor kérhesse az enyhébb fokozatba helyezést, holott nyilvánvaló, hogy az elítéltnek ekkor még nem értékelhető a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartása.¹³

¹⁰ Rendelet 23-26. §-ai

¹¹ Ez utóbbi esetben viszont jelentős mértékben megnőne a büntetés-végrehajtási törvény terjedelme, illetőleg azon belül a bv. bírói eljárásra vonatkozó jogi szabályozás aránya, de még inkább kifogásolható, hogy ezáltal tulajdonképpen a Be. számos rendelkezése „megkettőződné”.

¹² Lásd pl. Szűcs András: A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései. Börtönügyi Szemle, 2009. évi 4. szám, 7-18.

¹³ A korábbi szabályozás – amely szerint a fokozatváltást kizárólag a bv. intézet kezdeményezhet – ezt a problémát egy időben a bv. intézeti előterjesztés időbeli korlátozása útján rendezte. A Bv. Szabályzat 194. §-a 2003. június hó 30. napjáig úgy rendelkezett, hogy a büntetés-végre-

Az alaptalan kérelmekkel kapcsolatos ügyintézés számottevően megnövelte a bv. bírói eljárásban közreműködő hatóságok (bv. intézet, ügyész, bv. bíró) munkaterhét. Az indokolatlan, idő előtti enyhébb fokozat kijelölésére irányuló kérelmek számának csökkentése érdekében javasoltam egy minimális időtartam, illetőleg büntetésrész törvényi előírását, amelyet az elítéltnak az ítéletben meghatározott végrehajtási fokozatban kell eltöltenie.

A korábbi szabályozás alapján az enyhébb, valamint a szigorúbb fokozat alkalmazása kifogástalan magatartás tanúsítása, illetőleg a büntetés-végrehajtás rendjének súlyos és ismételt megzavarása esetén is csupán lehetőség volt, vagyis a bv. bírót döntése meghozatalakor az előírt kritériumok megállapításakor is mérlegelési jog illette meg. Joggal vetődött fel a kérdés: Vajon milyen szempont(ok) alapján kell ezt a mérlegelést a bv. bírónak elvégeznie? Ahogy az az 1978. évi IV. törvény indokolásában is olvasható: az elítélt megváltozott magatartásából arra lehet következtetni, hogy a büntetés célja az eredetileg meghatározott végrehajtási fokozattól eltérő fokozatban érhető el. A bv. bírónak tehát a döntés meghozatalakor értelemszerűen azt is vizsgálnia kellett, hogy a büntetés célja az ítéletben megjelölt fokozatban, vagy annál eggyel enyhébb, illetőleg szigorúbb fokozatban érhető-e el.¹⁴ Mivel a büntetés végrehajtása alatt a speciális megelőzés kerül előtérbe, magától értetődik, hogy a fokozat megváltoztatására a korábbi szabályozás alapján is a büntetés e céljának megvalósulására tekintettel kerülhetett sor. A büntetési cél elérésének vizsgálata tehát régebben is levezethető volt a jogalkotó szándékából, illetőleg a progresszív intézmények szabályozásának hasonlóságából, az egyszerűbb és tisztább jogértelmezés érdekében mégis kívánatosnak tartottam, hogy azt a jogszabály szövege is tartalmazza.

A korábbi szabályozás az enyhébb végrehajtási fokozatba helyezéshez nem kívánt mást, mint azt, hogy az elítélt a büntetés végrehajtása alatt kifogástalan magatartást tanúsítson. A problémamentes viselkedés nem azonos a dicséretes vagy a kimagaslóan jó magatartással, az ugyanis elérhető passzív szabálykövetéssel is. Véleményem szerint ebben mutatkozott meg a jelenlegit megelőző szabályozás egyik alapvető hiányossága: az elítéltet a meggyőződés nélküli, börtönkonform viselkedésben tette érdekeltté, s nem motiválta őt a személyiségét átforgalmazni képes, komolyabb erőfeszítések kifejtésére. Az új szabályozás előrelépést jelent ezen a téren,¹⁵ véleményem szerint azonban a speciális prevenció érvényesülését hatékonyabban szolgálná egy olyan szabályozás, amely alapján az enyhébb fokozatba helyezés átlagon felüli vagy kiemelkedően jó magatartás esetén lenne alkalmazható.

---

hajtási intézet a szabadságvesztés enyhébb fokozatának kijelölésére nem tehet előterjesztést, ha az elítélt a szabadságvesztés tartamának a felét, de legalább hat hónapot még nem töltött le, a szigorúbb végrehajtási fokozat kijelölésére pedig akkor, ha az elítélt a szabadságvesztésből legalább hat hónapot nem töltött le.

¹⁴ A büntetési cél elérhetőségének vizsgálata a feltételes szabadságnál és az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásánál is kötelező, e jogintézményeknél azonban a Btk., illetőleg a Bv. tvr. azt expressis verbis elő is írja.

¹⁵ A 2012. január 1-jétől hatályos Bv. tvr. 28/A. §-ának (1) bekezdése alapján az enyhébb fokozat kijelölésénél figyelemmel kell lenni az elítélt „szabadságvesztés során tanúsított magatartására”, tehát elvileg a passzív szabálykövetés „meghaladása” is elvárható.

Az előzőleg vázolt javaslatok túlnyomó része a 2011. évi CL. törvény által valóssággá vált. A jogintézményre vonatkozó szabályozás lényegében átkerült a Bv. tvr.-be, a Bv. tvr. szövegében megjelennek a szükséges időtartam-korlátozások, illetőleg a büntetési cél elérésének vizsgálata az enyhébb fokozatba helyezésnél expressis verbis előírásra került.

Mindezek ellenére – úgy vélem – korántsem lehetünk teljes mértékben elégedettek. Így pl. a korábbi szabályozáshoz hasonlóan az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását továbbra sem lehet elrendelni az életfogytig tartó szabadságvesztését töltő elítélt javára. A tilalom fenntartását azért tartom agályosnak, mert azokban az esetekben gátolja meg a progresszivitás érvényre juttatását, amelyekben erre a legnagyobb szükség mutatkozna. Az életfogytig tartó szabadságvesztés során az elítélt rendkívül hosszú időn át a szabad élet körülményeitől legtávolabb álló, lehető leghigorúbb rezsimben kénytelen tölteni a büntetését. Ezalatt az emberi léptékkal mérve rendkívül hosszú idő alatt az elítélt teljesen elszokik a börtön falain kívüli világtól, független személyiségből a büntetés-végrehajtási intézet sajátos elvárásaihoz adaptálódott, önállóságát veszített egyénné válik. Az életfogytig tartó szabadságvesztés okozta börtönártalmak csökkentése, illetőleg a társadalomba való beilleszkedés elősegítése érdekében az elítéltek ezen speciális csoportjánál az általában tapasztaltnál is fontosabb lenne – érdemesség esetén – az enyhébb fokozat kijelölése.

A feltételes szabadságra bocsátás

A feltételes szabadságra bocsátás jogintézményével kapcsolatban is számos jobbító szándékú javaslat vethető fel.

A hatályos Btk. 47. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: "A bíróság a határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítéltet feltételes szabadságra bocsátja, ha – különösen a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására és arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni – alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető." Fontos leszögezni, hogy a bv. bíró által mérlegelendő szempontok megjelölése nem taxatív, csak kiemelő jellegű. Ez a megoldás igen széles diszkrecionális jogkört biztosít a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában döntésre hivatott bv. bíró számára, hiszen az említett tényezőkön kívül más jogszabályban nem nevesített körülményeket is számításba vehet határozatának meghozatalakor. Másképpen fogalmazva: ezeknek az egyéb körülményeknek a kiválasztásánál a jogalkotó magára hagyta a jogalkalmazót.

A jelenlegi állapot jórészt annak következtében állt elő, hogy a 108/1979. (IK. 8.) IM utasítás – amelynek 33. §-a részletesen felsorolta a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében történő döntéshozatal alkalmával különösen vizsgálandó körülményeket – kikerült jogrendszerünkéből. Vitathatatlan, hogy a szabályozás szintje nem felelt meg a jogállami követelményeknek, s emellett tartalmát tekintve is alapot adott a kritikára, a bv. bíró túlzottan széles mérlegelési jogköre azonban elvileg magában rejtje a jogbiztonság sérelmének veszélyét. A gyakorlati tapasztalatok alapján a jogalkalmazó ilyen esetben inkább

hajlamos lehet a kizárólag a törvényben meghatározott tényezők számbavételére, ez a szemlélet azonban szintén problematikus, mert esetleg releváns körülmények negligálásához vezethet.

Erre figyelemmel kívánatosnak tartanám a feltételes szabadságra bocsátás feltételeinek pontosabb törvényi rögzítését. Így pl. a bv. bírónak kötelezően mérlegelendő körülmények között célszerűnek tűnik megjeleníteni az elítélt előéletét, a társadalomba való beilleszkedés érdekében tett lépéseit stb. Úgy gondolom, ezzel a bírói mérlegelési jogkör megfelelő keretek között maradna, hiszen a bírót indokolási kötelezettség terhelné azon körülmények tekintetében, amelyeket a jogalkotó a mérlegelés alapjául jogszabályban előír. A bv. bíró a felsorolt tényezőket szabadon mérlegelhetné, figyelmen kívül azonban nem hagyhatná őket, s ez lehetővé tenné egy egységesebb joggyakorlat kialakítását.

Álláspontom szerint ugyancsak nagy előrelépést jelentene a feltételes szabadság vonatkozásában is az elítéltek érdekeltté tétele a kifogástalan magatartást (tehát a passzív szabálykövetést) meghaladó pozitív viselkedés tanúsításában. Valószínűleg ellehetetlenítené a bv. szervezet működését egy olyan szabályozás, amely az elítéltek feltételes szabadságra bocsátását kiemelkedően jó magatartásuk esetén, kivételesen engedélyezné. Megfontolandónak érzem ugyanakkor az elítéltek ösztönzése érdekében német mintára egy olyan megoldás¹⁶ bevezetését, amely kivételesen megengedné, hogy az arra érdemes elítéltek már büntetésük felének kitöltése után szabadulhassanak, függetlenül attól, hogy ezt az ítélő bíróság jogerős határozatában előzetesen lehetővé tette-e vagy sem. Ezzel a rendelkezéssel az elítéltek ösztönözve lennének a passzív szabálykövetés meghaladására, ugyanakkor a végrehajtás is olcsóbbá válna, mert annak kisebb része történe bv. intézetben.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó szabályozásból célszerűtlennek tűnik a Bv. tvr. 8. § (5) bekezdésében foglalt azon előírás, amely szerint: „Ha a büntetés-végrehajtási bíró az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét legkésőbb két év múlva, azt követően évente megvizsgálja.” A felülvizsgálatra előírt határidőket indokolatlanul rövidnek tartom. Álláspontom szerint ugyanis, ha a büntetés a célját húsz év¹⁷ alatt nem érte el, nem feltételezhető alappal, hogy azt legkésőbb két év múlva¹⁸ eléri. Még inkább valószínűtlennek gondolom, hogy a feltételes szabadságra bocsátás mellőzése esetén az újabb felülvizsgálatra előírt egy év elegendő lehet arra, hogy ezalatt az idő alatt az elítélt személyiségében olyan változások következzenek be, amelyekkel biztosítható, hogy ne kövessen el újabb bűncselekményt. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy ha az első alkalommal feltételes szabadságra nem bocsátott, életfogytig tartó szabadságvesztéssel sújtott elítéltet egy év letelte után a bv. bíró feltételes sza-

¹⁶ Lásd Nagy Ferenc: A feltételes szabadságról. *Belügyi Szemle*, 1995. évi 1. szám, 22.

¹⁷ A jelenleg hatályos szabályozás alapján ez a legrövidebb időtartam, amelyet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltnek bv. intézetben kell töltenie.

¹⁸ Elméletileg nem kizárt, hogy a felülvizsgálatra akár már fél év elteltével sor kerüljön.

badságra bocsátja, joggal hihetjük, hogy ezt akár egy évvel azelőtt is alappal megtehetette volna.¹⁹

Mindezekre tekintettel megfontolandónak tartom egy olyan jogi szabályozás kialakítását, amely életfogytig tartó szabadságvesztés esetében nemleges döntés esetén a jelenleginél hosszabb időtartamok (pl. három, illetőleg öt év) elteltével tenné kötelezővé a feltételes szabadságra való érdemesség ismételt megvizsgálását.

Régóta vitatott kérdés, hogy abban az esetben, ha az elítélt a feltételes szabadságra bocsátás esedékességekor előzetes letartóztatásban van, milyen döntést kell hoznia a bv. bírónak.²⁰ A vonatkozó hatályos szabályozás szerint az elítélt nem bocsátható szabadon, ha a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező bírósági határozat kelte és a szabadon bocsátás esedékessége közötti időben előzetes letartóztatásba helyezik, vagy szabadságvesztés végrehajtását rendelik el.²¹ Egyes bv. bírák ezt úgy értelmezik, hogy az előzetes letartóztatás fennállására tekintettel a feltételes szabadságra bocsátást mellőzni kell. Az említett rendelkezés azonban valójában nem mond többet, minthogy a feltételes szabadságra bocsátás addig nem hajtható végre (az elítélt nem bocsátható szabadon, vagyis nem engedhető ki a bv. intézetből), amíg a terhelt előzetes letartóztatásban van. Ennek az interpretációnak a helyességét látszik alátámasztani az is, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának az elrendelése is csupán az elítélt szabadon bocsátásának képezi akadályát, de feltételes szabadságának engedélyezését nem zárja ki.

A hatályos szabályozás ezen olvasatával kapcsolatban csupán egyetlen, bár annál komolyabb aggály fogalmazható meg, még hozzá elméleti aspektusból. A feltételes szabadságra bocsátás alapvető funkciója kérdőjeleződik meg azáltal, ha annak tartama alatt az elítélt fogva van tartva. A „fogvatartásban töltött szabadság” nemcsak egy ellentmondásos jelenség, de a fokozatosság elve gyakorlati megvalósításának megghiúsítása, a jogintézmény tartalmi kiüresítése is.²²

¹⁹ Az persze egy másik – jogalkotói kompetenciába tartozó – átgondolásra érdemes kérdés, hogy a bv. bírói felülvizsgálatra továbbra is legkorábban húsz év után kerülhessen-e sor, vagy az ennél rövidebb időtartam elteltével is megtörténhessen.

²⁰ A korábbi szabályozás szerint, ha a bv. bíró az elítéltet feltételes szabadságra bocsátotta, de a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig a bv. intézet arról értesítette őt, hogy az elítélt előzetes letartóztatását rendelték el, a feltételes szabadságra bocsátást kimondó határozatot nem lehetett végrehajtani [108/1979. (IK. 8.) IM utasítás 37. §-a (1) bekezdésének a) pontja]. Ilyenkor az intézet parancsnokának a feltételes szabadságra bocsátás felülvizsgálatát kellett kérni, a bv. bíró pedig korábbi határozatát – az elítélt meghallgatása után, vagy anélkül – hatályon kívül helyezte [8/1979. (VI. 30.) IM rendelet 120. §-ának (3) bekezdése – BH1994. 464., BH1996. 509.]. A vonatkozó jogi szabályozás arról nem szólt, mi a teendő, ha az elítélt már a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában meghozandó döntés megszületésekor előzetes letartóztatásban van, de a bv. bírák értelemszerűen elutasító végzést hoztak. A jelzett IM rendelet, illetőleg IM utasítás azonban ma már nincs hatályban, a jelenlegi szabályozás pedig a korábbi eljárási rendet nem tartalmazza.

²¹ 6/1996. (VII.12.) IM rendelet 198. §-ának (2) bekezdése

²² Egy határozatának indokolásában – amelyben a feltételes szabadság és a szabadságvesztésre átváltoztatott pénzbüntetés párhuzamos töltésének kizártságát állapította meg – a Legfelsőbb Bíróság is azt az álláspontot fejtette ki, hogy amíg a terhelt szabadságelvonása tart, a feltételes szabadság nem kezdhető meg (BH2009. 70.).

E probléma megoldása olyan egyértelmű szabályozást igényel, amelynek következtében a feltételes kedvezmény ebben az esetben is betölthetné eredeti rendeltetését. Elképzelhetőnek tartok egy olyan konstrukciót, amelyben az elítélt az előzetes letartóztatás tartama alatt is feltételes szabadságra bocsátható lenne, a feltételes szabadság azonban ténylegesen csak az előzetes letartóztatás megszűntetése vagy megszűnése után venné kezdetét.²³

A feltételes szabadság kizártságának megállapítása

A bv. bíró hatáskörébe mindössze két éve tartozik a feltételes szabadság kizártságának a megállapítása, de a bevezetéséből adódó jogalkalmazási problémák már két jogegységi határozat meghozatalát indukálták.²⁴ A feltételes szabadságra bocsátást kizáró okok között tulajdonképpen „kakukktójásként” szerepel azon elítéltek feltételes szabadságra bocsátásának a kizárása, akik a szabadságvesztés letöltését önhibájukból nem kezdték meg.²⁵ E tényből ab ovo arra következtetni, hogy a büntetés célja később feltételes szabadságra bocsátással nem érhető el, nem lehet. A kedvezményből való kizárás oka nem is ez, hanem az elítéltek abban való érdekeltté tétele, hogy ne vonják ki magukat a büntetés végrehajtása alól. A jogintézményre vonatkozó szabályozást hatályba léptető 2009. évi LXXX. törvény vonatkozó indokolása szerint ez a kizáró rendelkezés azt is kifejezésre juttatja, hogy a büntetés végrehajtása során tanúsított kifogástalan magatartás magában foglalja a szabadságvesztés önkéntes megkezdését is. Ezzel az állítással – amely ellentétben áll a kialakult bírói gyakorlattal – nem tudok egyet érteni. Tény ugyan, hogy a büntetés letöltésére szóló felhívással az elítéltnak kötelezettsége keletkezik a büntetés-végrehajtási intézetben történő megjelenésre, a végrehajtás azonban ettől még az elítélten „fizikai valóságában” nem hatályosul, tehát ténylegesen nem kezdődik meg.

A büntetés felhívásra történő megkezdésének jogi eszközökkel való ösztönzését üdvösnek tartom. Úgy vélem azonban, hogy a feltételes szabadságra bocsátás kizárása azon elítéltek vonatkozásában, akik a büntetés letöltését önhibájukból nem kezdték meg, a jogintézmény természetével gyökeresen ellentétben álló, elhibázott jogalkotói lépés, ezért ezt a kizáró okok sorából mellőzni kellene.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása

Az enyhébb végrehajtási szabályok (a továbbiakban: EVSZ) alkalmazása a progresszív büntetés-végrehajtás gyakorlatban kipróbált, jól bevált intézménye. A vo-

²³ Igaz, ezzel szemben is lehet ellenérvet felhozni. Ennél a megoldásnál ugyanis az általánosan érvényesülő elvvel ellentétben egy másik ügyben (amelyben lehetséges, hogy a bűnösség megállapítására nem kerül sor) alkalmazott kényszerintézkedés félbeszakítaná a szabadságvesztés végrehajtását (hiszen a feltételes szabadság is a szabadságvesztés része), és bizonytalan helyzetet teremtve annak befejezését határozatlan ideig elodázná, ezzel pedig az elítélt hátrányosabb helyzetbe kerülne annál, mint amikor a feltételes szabadság és az előzetes letartóztatás párhuzamosan telik. Ha viszont az előzetes letartóztatás miatt a bv. bíró mellőzi a feltételes szabadságra bocsátást, az elítélt ideiglenesen vagy véglegesen elesik a feltételes szabadság kedvezményétől, és utóbb az előzetes letartóztatás időtartamának egésze vagy meghatározott része (amely alatt a terhelt szabadságvesztés végrehajtásának jogcímén bv. intézetben tartózkodik) sem számítható be a másik ügyben vele szemben esetlegesen kiszabott büntetésbe.

²⁴ Lásd a 2/2010. és a 2/2011. BJE. számú határozatokat.

²⁵ Btk. 47. §-a (4) bekezdésének e) pontja

natkozó jogi szabályozás – amely a pozitív és negatív gyakorlati tapasztalatok figyelembe vételével nyerte el jelenlegi formáját – alapvetően megfelel a vele szemben támasztható jogállami és jogalkalmazási követelményeknek. A vele kapcsolatos elvi, illetőleg a gyakorlatban jelentkező problémák kisebb jogalkotói korrekciókkal megoldhatók lennének.

Némileg zavaróan hat, hogy a Bv. tvr. a szabadságvesztés és nem a szabadságvesztés végrehajtásának célját említi, mint amelynek elérését az EVSZ alkalmazásának elrendelésekor mindenképpen szem előtt kell tartani. Ez azért különösen érdekes, mert a honi tételes jog *a szabadságvesztés végrehajtásának céljával* ellentétben *a szabadságvesztés célját*²⁶ külön nem definiálja, csupán a büntetés célját²⁷ határozza meg.

A Btk. a társadalomra fokozott veszélyt jelentő bűncselekményeket, illetőleg elkövetőket fenyegeti fegyházbüntetéssel, ezért ezeknél a jogalkotó előre kizárta az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának lehetőségét, mert nem tartotta elképzelhetőnek, hogy esetükben a szabadságvesztés célját az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával el lehet érni. Azoknak az ítélteknek a javára, akiknek büntetését az ítélező bíróság a legszigorúbb végrehajtási fokozatban rendelte végrehajtani, – a törvényhozó kifejezett rendelkezése alapján – akkor sem rendelhető el az EVSZ, ha az általuk letöltendő szabadságvesztés végrehajtási fokozatát a bv. bíró börtönre enyhítette. A jogalkotó döntése az előbbieken kifejtettekre tekintettel indokolható, mindazonáltal el kell ismerni, hogy ez a rendelkezés a végrehajtás alatt tanúsított magatartása alapján eggyel enyhébb végrehajtási fokozatba kerülő elítéltet elzárja egy olyan ösztönző mechanizmus lehetőségétől, amely a társadalomba való beilleszkedését nagymértékben elősegítené, és ami egyben a szabadságvesztés végrehajtásának céljaival is összhangban lenne.²⁸ Ezzel kapcsolatban nem hagyható említés nélkül, hogy a már enyhébb végrehajtási szabályok nyújtotta kedvezményekben részesülő börtön fokozatú elítélt enyhébb fokozatba helyezése nem kizárt, és ez elő is fordul a gyakorlatban.²⁹

A folyamatban lévő újabb büntetőeljárásnak az EVSZ alkalmazását kizáró okok között történő elhelyezését aggályosnak tartom, mert az újabb ügyben ártatlannak vélelmezett személy esetében „quasi szankcióként” megghiúsítja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását. A büntetőeljárás alatt álló személy érdemtelenységéről nem beszélhetünk, hiszen bűnösségét jogerős ítélet még nem állapította meg. Az EVSZ kizárásának indoka itt nem lehet más, mint annak megakadályozása, hogy a bv. intézetet elhagyó elítélt a folyamatban lévő büntetőeljárás sikerét megghiúsítsa, illetőleg, hogy újabb bűncselekményt kövessen el. E cél elérése érdekében azonban – álláspontom szerint – elegendő

²⁶ A Bv. tvr. 19. §-a a szabadságvesztés végrehajtásának a célját határozza meg.

²⁷ Btk. 37. §-a

²⁸ Lásd Végh Marianna: A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörének változásáról és eljárásának ellentmondásairól. *Börtönügyi Szemle*, 2002. évi 1. szám, 50.

²⁹ Ugyanígy nem tilos a börtön fokozatból fegyház fokozatba helyezett elítélt esetében az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása.

lenne annak előírása, hogy az EVSZ kedvezményében részesülő elítélt azalatt az időszak alatt, amíg büntetőeljárás van ellene folyamatban, nem hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet.³⁰

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása kapcsán közzétett egyik eseti döntés mutatott rá arra a hiányosságra, hogy amikor a bv. bírói eljárás az elítélt vagy védője kérelmére indul, és e kezdeményezők a kérelmüket visszavonják, a jogi szabályozás nem ad iránymutatást a bíró számára a követendő eljárást illetően. Bár a bv. bírák az eljárást ilyenkor – az eseti döntésben közölteknek megfelelően – konkrét jogszabályi rendelkezés hiányában is megszüntetik, megítélésem szerint a minden szempontból megnyugtató megoldást az jelentené, ha a bv. bírói eljárás általános szabályai között erre az esetre is találnánk egyértelmű „útmutatást”.

Az EVSZ-nek a szabadságvesztésre átváltoztatott pénzbüntetés, illetőleg közérdekű munka esetében való alkalmazhatósága vonatkozásában időről időre felbukkanó polémia végére végleg pontot tehetne a jogalkotó, ha a bv. kódexben egy olyan rendelkezést helyezne el, amely ilyenkor *expressis verbis* kizárná az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását.

A bv. bíró hatáskörének bővítése

Végezetül néhány olyan – véleményem szerint megfontolásra érdemes – javaslatot szeretnék felvázolni, amelyek a bv. bíró hatáskörének bővítésére vonatkoznak.

A hatályos magyar jogi szabályozás egyes büntetés-végrehajtáshoz kötődő bírói feladatokat úgy telepít az ítélő bírósághoz, hogy annak nemcsak elméleti alapja hiányzik, de gyakorlati haszna sincsen. Ilyennek tartom egyértelműen a büntetés végrehajthatóságát kizáró okok megállapítását és a kényszergyógykezelés felülvizsgálatát. Ezeket az eljárásokat minden bizonnyal gyorsítaná, ha azokból az ítéletet hozó bíróság kimaradna. Személyes tapasztalataim szerint sok büntetőbíró idegenkedve foglal állást az említett büntetés-végrehajtási kérdésekben, ezért alappal feltehető, hogy ezektől a feladatoktól való tehermentesítésüket inkább pozitív, mint negatív változásként élnék meg.

Az emberi jogok fokozottabb védelme érdekében kívánatosnak tartanám a magyar bv. bíró kontrollfunkciójának erősítését. Érdemes lenne pl. nemcsak a magánelzárást, hanem a többi fenytési nemet kiszabó bv. intézeti határozat ellen is fellebbezési lehetőséget biztosítani a bv. bíróhoz. A bv. bíró fegyelmi eljárással kapcsolatos szerepének kiszélesítése egyéb szempontból is indokolt. A fegyelmi fenytéseknek (nemcsak a magánelzárásnak) ugyanis lényeges befolyása van több bv. bírói döntés kimenetelére. Jelenleg előfordulhat, hogy a feltételes szabadságra bocsátásnál vagy az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésénél azért nem beszélhetünk az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartásáról, mert egy megalapozatlan fegyelmi határozattal a büntetés-végrehajtási intézet őt feddés fenytéssel sújtotta. Ha

³⁰ Az 1999. évi CIV. törvény hatályba lépése előtt a Bv. tvr. 28/A. §-ának (3) bekezdése így is rendelkezett.

a bv. bírói eljárásban az elítélt fellebbezése folytán a megalapozatlanság kiküszöbölhető lenne, nem kerülne a bíró nehéz döntési helyzetbe a feltételes szabadság tárgyában való döntés meghozatalakor. Ennek hiányában viszont az eljáró bíró vagy megállapítja, hogy az elítélt magatartása nem kifogástalan, és ezért őt nem bocsátja feltételes szabadságra, vagy figyelmen kívül hagyja a fenytést, és ellenkező tartalmú végzést hoz.

Végül, de nem utolsó sorban kell megemlítem a bv. bírónak a jövőben hazánkban is bevezethető büntetés-végrehajtási mediációban betölthető szerepét.

Az általános európai gyakorlat szerint a mediáció a börtönökön kívül zajlik, néhány nyugat-európai országban (Németország, Nagy-Britannia, Belgium) – főként a súlyos bűncselekményeket elkövetőkre koncentrálnak – már értek el biztató eredményeket a büntetés-végrehajtási mediáció terén. Németországban a tettes-áldozat egyezséget kísérleti formában több büntetés-végrehajtási intézetben alkalmazták a bűncselekmények okozta következmények feldolgozásának elősegítésére. Nagy-Britanniában igen elterjedt a büntetés-végrehajtási intézetekben a mediáció alkalmazása, lehetőség nyílik rá a sértett és az elkövető között, de a bv. intézeteken belüli konfliktusok esetében is, így elítéltek között, illetőleg az elítéltek és a börtönszemélyzet viszonylatában is.³¹ A büntetés-végrehajtási mediáció alkalmazását illetően Belgium jár az élen: itt törvényi felhatalmazás alapján a büntetés-végrehajtás egész területén működik ez a jogintézmény.³²

Magyarországon – az Európában általában tapasztalható helyzethez hasonlóan – nincsenek megteremtve a büntetés-végrehajtásban folytatott mediáció feltételei. Amíg azonban az írott jog léte az Egyesült Királyságban nem szükséges feltétele a jogfejlődésnek, a sztrikt legalitás talaján álló kontinentális jogok közé tartozó magyar jogban a jogi szabályozás hiánya akadályát képezi egy új jogintézmény meghonosodásának és kiteljesedésének. Erre figyelemmel nekünk – ha élni akarunk a büntetés-végrehajtási mediáció nyújtotta előnyökkel – a „belga úton” célszerű elindulnunk.

A végrehajtandó szabadságvesztéssel összefüggésben a sikeres büntetés-végrehajtási mediáció együtt járhatna pl. a feltételes szabadság esedékességének előre hozatalával vagy az enyhébb végrehajtási fokozatba helyezéssel; ezeknek a kedvezményeknek a kilátásba helyezése valószínűleg hatékonyan ösztönözné az elítélteket a mediációban való aktív részvételre.

A bv. bíró szerepe a büntetés-végrehajtási mediációval összefüggésben azért vethető fel, mert ha az elítélt által a sértettnek nyújtott kárjövátétel „ellentételezéseként” a jogerős ítélet tartalmának módosítása válik indokolttá, a végrehajtás menetében erre csak a bíróság, illetőleg azon belül is a bv. bíró rendelkezik megfelelő alkotmányos legitimitációval.

³¹ Lásd Barabás A. Tünde: A mediáció lehetőségei a büntetés-végrehajtásban. In: *Kriminológiai tanulmányok* 48., (Szerk. Virág György.) Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2011. 104.

³² Lásd erről bővebben Pajor András – Vókó György: A resztoratív igazságszolgáltatás módszerei a börtönfalakon belül. *Börtönügyi Szemle*, 2009. évi 3. szám, 57-59.

Záró gondolatok

A bv. bíró a büntetés-végrehajtást övező jogállami garancia rendszer fontos eleme, amelynek léte az emberi jogok védelme és a büntetés-végrehajtás törvényességének biztosítása terén elért eredmények megtartása érdekében feltétlenül szükséges.

A bv. bírói tevékenység fejlesztésének leghatékonyabb eszköze a jogalkotás, amely irányulhat a már meglévő eljárások szabályainak indokolt korrekciójára, illetőleg a bv. bíró hatáskörének bővítésére. A tanulmányban szereplő javaslatok felvetése azon az optimista feltevésen alapul, hogy a jogalkotó fogékony a büntetés-végrehajtási jogot művelő szakemberek kezdeményezéseire. Úgy gondolom, már annak is örülni kell, ha a javasolt változtatások töredéke megvalósul. Az apró sikerekből is erőt kell meríteni, s a jobbító célzatú próbálkozásokkal az esetleges kudarcok ellenére sem szabad felhagyni, mert sajnos nagyon sok még a teendőnk a magyar büntetés-végrehajtási jog (és azon belül a bv. bírói eljárásra vonatkozó joganyag) javítása, korszerűsítése terén.